

УДК 316.72.005.57.008.336.4

Іванов Сергій Аркадійович,

доцент кафедри інформатики
та інформаційних технологій в освіті,
кандидат технічних наук, доцент
КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»,
м. Запоріжжя, Україна
zoiprovivanov@gmail.com

Іванова Лариса Сергіївна,

доцент кафедри педагогіки та психології
освітньої діяльності,
кандидат філософських наук, доцент
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна
Lariv19@rambler.ru

**ІНТЕЛЕКТ І МЕДІА-ІНФОРМАЦІЙНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ**

У статті висвітлено ставлення до медіа в умовах сучасного світу, що глобалізується та характеризується надзвичайною динамікою інформаційних процесів, контент яких все частіше спрямований на маніпулювання свідомістю. Аналіз філософської та наукової літератури засвідчив важливість глибшого ставлення до завдання формування «образу світу» через декодування медіа-реальності. Звернено увагу на недостатність лише традиційних медіа-освітніх технологій для виконання цього завдання. Запропоновано інший підхід, заснований на вихованні інтелекту, структура якого складається з п'яти елементів: компетентності, інтелектуальної активності, творчості, саморегулювання та унікальності. Наголошується на важливості соціальних, психологічних та педагогічних досліджень розвитку інтелекту стосовно

здатності формування «картини світу» через декодування медіа-реальності.

Ключові слова: *медіа, інформація, компетентність, інтелект, інтелектуальна активність, ментальний досвід, метакогнітивна стратегія.*

Актуальність. Сучасна людина пізнає світ через медіа, які створюють медіа-реальність. В умовах неочікуваного зростання інформаційних потоків та появи інформаційно-комунікаційних технологій ведення інформаційних і когнітивних воєн виникають складні проблеми декодування медіа-реальності. Традиційні технології сприйняття та обробки інформації не здатні сформуваати адекватну «картину світу». У зв'язку з цим стають актуальними застосування більш широких підходів до цієї проблеми, зокрема на основі теорії інтелекту.

Аналіз наукових досліджень. В основу статті покладені, по-перше, філософські та психологічні наукові праці щодо дослідження сприйняття людиною медіа-реальності (Назаретян А.П., Магурана У.Р., Варела Ф.Х., Савчук В.В., Маклюен М., Жигуніна Л.В., Москович О., Федоров О.В. та ін.), по-друге — концепція виховання інтелекту М.О. Холодної.

Мета статті — застосувати концепції виховання інтелекту щодо завдань сприйняття медіа-реальності в умовах надзвичайно бурливих змін інформаційних потоків та ведення інформаційних і когнітивних воєн.

Виклад основного матеріалу. Науки, які прагнуть до розкриття сутності буття людини у сфері медіа в сучасних умовах неочікуваних і надзвичайно мінливих інформаційних процесів тільки починають своє ставлення. У сучасній філософії починає поширюватися думка щодо так званого «медіального повороту», етапи становлення якого, за визначенням австрійського медіа-філософа Р. Марграйтера, є такими: «...дійсність опосередкована мисленням, мислення — мовою, мова — знаком, знак — медіа» [16]. Простіше кажучи, згідно з таким підходом, «буття» в сучасних умовах репрезентується лише через медіа. До теми медіального повороту можна підходити інакше, а саме — з точки зору телеологічної теорії інформації [17]. Будь-яка система, що самоорганізується, має

основні цілі — самовідтворення та самозбереження, а також службові. Система прагне до досягнення цих цілей, шукаючи відповідні ресурси та створюючи відповідні оператори їх використання. Така система має властивість водночас «сповіщати» про себе та «зчитувати» зовнішню інформацію про зовнішні ресурси. Такий обмін відбувається опосередковано, через медіа, тобто будь-який канал, що несе інформацію. На наш погляд, таку властивість можна назвати «медіальністю». Будь-яка система, що самоорганізується, має властивість медіальності. У дискурсі соціальної комунікації медіальність розуміється «...як універсальна властивість різних культурних форм бути посередниками між людьми, одне з одним, минулим та майбутнім, реальним та ідеальним і т.д.» [3]. Весь культурний досвід людства виникає та нарощується на основі медіальності. Саме ця властивість є джерелом створення *медіа-реальності*.

Поняття *медіа-реальності* останнім часом все більше привертає увагу дослідників, які намагаються дати визначення цьому феномену. І не дивно. Адже на початку досліджень нових соціальних явищ чи переосмислення вже існуючих завжди виникають суто термінологічні проблеми. З історичної точки зору феномен медіа-реальності виникає, починаючи з фотографії, значно поширюється у зв'язку з масовим входженням у життя людини телебачення і відіграє головну роль у впливовості медіа на людину у період соціальних мереж Інтернету. *Реальність*, яка раніше розумілася як *об'єктивна, що не залежить від нашої свідомості, яку можна лише відображати*, переосмислюється у термінах *віртуальної реальності*. На сьогодні існує багато спроб визначення цього поняття, але слід зазначити, що основна відмінність віртуальної реальності від справжньої (об'єктивної) полягає у можливості керування інформаційними потоками, комбінуючи та навіть генеруючи їх. Інакше кажучи, полягає у можливості керування подіями [4]. Більше того, сам контент інформаційних потоків може складатися із симулякрів, тобто копій, які не мають оригіналу в дійсності, які створюються між іншим, не тільки внаслідок іманентного прагнення людини до творчості. Яскравим прикладом віртуальної реальності може слугувати віртуальний світ SecondLife, який створюється самими користувачами. До речі, цей світ вже тісно

пов'язаний з реальним світом, зокрема з великими соціальними мережами, і, більше того, можливістю заробляти «віртуальні» гроші та обмінювати їх на реальні.

Більшість дослідників під терміном *медіа-реальність* розуміють таку віртуальну реальність, яка відображається і виражається засобами масової комунікації. Йдеться про те, що сутність цієї реальності полягає у створенні медійних образів дійсності. У більш науковому дискурсі медіа-реальність трактується як знаково-символічне інформаційне середовище, що створюється за допомогою медіа-засобів. Вітчизняна дослідниця О. Москович визначає сучасну медіа-реальність як складну, саморозвивальну соціокультурну систему, основу якої складає дуалізм «людина—техніка» [10]. У філософському дискурсі статус медіа-реальності «лежить у площині філософського запитування щодо сутності культурних об'єктів як феноменів символічної природи» [6]. Медіа-філософ В.В. Савчук, розмірковуючи щодо ролі медіа, визначає цей феномен як «...і засіб комунікації, і знаряддя виробництва, і витончений спосіб симуляції, і знаряддя політичної боротьби» [16, 42]. Підсумовуючи, слід зазначити, що медіа-реальність є віртуальною реальністю, яка може формуватися або внаслідок прагнення людини до природної творчості з метою створення власного комфортного для себе неприродного світу, або будь-якими інституціями свідомо з метою управління поведінкою людини.

Важливим аспектом теоретичних досліджень та практичних завдань медіа-освіти є виявлення параметрів когнітивного впливу, що характеризують сучасні мережеві комунікації, на підставі яких створюється медіа-реальність. Безумовно, однією з перших і найбільш значимих наукових праць, що прагнуть до розкриття цих параметрів, слід вважати соціально-когнітивну теорію А. Бандури, яка пояснює основні принципи медіа-впливу через взаємодію когнітивних факторів, факторів поведінки та факторів зовнішнього середовища [1]. Відомий медіа-дослідник М. Маклюен вважав, що вплив медіа відбувається на самому фундаментальному рівні, змінюючи мислення і поведінку. Він сформулював принципи впливу медіа, згідно з якими кожна нова технологія розширяє можливості певного органу чи певної здатності медіа-користувача [7]. Медіа-психолог Л.В. Нургалеєва справедливо вказує на те, що сучасні мультимедійні формати (в яких репрезентується медіа-реальність)

створюють «...відкритий простір кодування змін у сфері мислення, сприйняття та емоційних зсувів» [13].

З таким підходом важко не погодитись. Найширший спектр інформаційних впливів та візуальних образів, у які «занурена» сучасна людина, що звертається до медіа-текстів у будь-якому форматі, не може не вплинути на динаміку когнітивних процесів мислення медіа-споживача. Дійсно, друковані медіа містять лінійні тексти, які вимагають послідовного сприйняття інформації, в той час, коли електронні містять нелінійні тексти (гіпертексти), які передбачають одночасне сприйняття інформації у різних форматах. У цьому контексті дослідники психології масових комунікацій все більше використовують конструкт «кліпове мислення», яке характеризується фрагментарністю, візуальністю, спрямованістю на активізацію асоціацій. Не тільки певні дослідження, а й власний досвід свідчить про те, що користувачі Інтернет, починаючи з будь-якого тексту на он-лайн-сторінці, достатньо швидко переходять за посиланням на інші сторінки, вже забуваючи з чого почали пошук. Рух між безліччю гіперпосилань, ковзання по заголовках, картинках та рекламі з часом впливає на здатність користувача сконцентруватися і заглибитися у суть проблеми, процесу, явища. Це стосується і сучасного телебачення, що забезпечує можливість переключення багатьох каналів, не кажучи вже про Smart-TV. Сьогодні відбуваються гострі дискусії щодо переваг та недоліків кліпового мислення, однак стає фактом те, що в умовах панування Інтернету чи сучасного телебачення як засобу комунікації не тільки змінюється модель сприйняття медіа-реальності, але, і це найбільш значуще, медіа-реальність свідомо конструюється. До речі, у зв'язку з цим стає більш зрозумілий скоріше метафоричний, ніж науковий, вислів М. Маклюєна: «медіа — це повідомлення». Таким чином науковець намагався наголосити на тому, що тип і форма засобу масової комунікації важливіші, ніж зміст самого повідомлення. Цікаво, що у деяких дослідженнях «кліпове мислення» порівнюється з пралогічним мисленням стародавніх племен, яке не передбачало будь-яких синтаксичних форм і розділених частин мови [23].

На нашу думку, з точки зору медіальності соціальних систем, що самоорганізуються, роль медіа полягає у виробництві наративів про себе. Але внаслідок багатовекторності уявлень про себе і, головне,

різноманітності бачення шляхів майбутнього розвитку цих систем (ніхто і ніколи не формулював людству його кінцеву мету існування), виникає можливість та інтенція маніпулювання свідомістю користувачів медіа. З точки зору досягнення цієї мети не є важливим, яка модель мислення (когнітивні стилі) у сприйнятті інформації використовуються: лінійно-послідовна чи нелінійно-асоціативна. В історії людства є багато прикладів значного впливу лінійних текстів на поведінку не тільки окремих людей, а й цілих народів. Достатньо згадати релігійні тексти або політичні вчення, мета яких, як і сьогодні, полягала у маніпулюванні свідомістю та нав'язуванні певних стереотипів поведінки. Різниця полягає у масштабності та ефективності впливу медіа. До речі, за підрахунками дослідників у 2016 р., щорічний обсяг глобального IP-трафіка складає 1,3 зетабайта (1 зетабайт = трильйон гігабайт), а до 2020 р. складатиме 35 зетабайта. Але справа не тільки у цьому. Якщо раніше вплив медіа здійснювався за допомогою інструментарію інформаційних воєн, у межах яких цільовим групам пропонувалося здебільшого інтелектуальна «сировина» для подальшого осмислення, то сьогодні вже відбуваються так звані когнітивні війни: користувачам нав'язують готовий продукт інформаційно-політичного характеру, де інформація «підганяється» під той чи інший соціальний або геополітичний сценарій [15]. Останнім часом активно застосовуються такі когнітивні технології, як розробка «смарт-форм» пресоціалізації, добровільно-ігрового засобу швидкої та неусвідомленої самим суб'єктом зміни соціальних ролей, статусів, позицій [18].

На нашу думку, в умовах ведення інформаційної війни інструментарій медіа-освіти не можна вважати достатньо ефективним засобом протистояння інформаційним впливам. На множині тренінгів під час відповідних занять з медіа-освіти учасників намагаються, зокрема, навчати аналізувати медіа за різними критеріями, а також розрізняти якісну та неякісну інформацію. Стає зрозумілим, що завдання декодування фрагментів медіа-реальності, яка свідомо створюється та нав'язується людині з метою вплинути на її поведінку або змінити ціннісні орієнтири, не може забезпечити формування достатньо адекватної «картини світу». Власний досвід викладання медіа-освіти в системі післядипломної педагогічної освіти свідчить про те, що вміння розрізняти факти та судження чи навички критичного мислення не є достатніми для розуміння соціальних

чи геополітичних процесів. Хоча б тому, що події, які пропонуються медіа-користувачеві, є результатом свідомої роботи зі створення порядку денного засобу масової інформації. Хоча б тому, що у соціальних мережах наполегливо працюють безліч нових персонажів, які свідомо викривлюють інформаційні потоки, формуючи медіа-реальність, яка не є адекватною. Хоча б тому, що вже функціонує так званий «тіньовий Інтернет», де взагалі неможливо встановити автора та його наміри. Нарешті, в умовах розгортання когнітивних воєн можливості інструментарію медіа-освіти вочевидь не є недостатніми.

Що робити людині в таких умовах? Виявляється, що вона має або піднятися на більш високий рівень свого інтелектуального розвитку шляхом оволодіння новими знаннями, уміннями, навичками та компетентностями, або перетворитися на свого роду «інформаційного зомбі». Тут неможливо не згадати відомий закон необхідної різноманітності У.Р. Ешбі, який формулюється таким чином: різноманітність керуючої системи має бути не менша різноманітності об'єкта, що керується [22]. Якщо розглядати людину як керуючу інформаційну систему, а медіа-реальність — як систему, що досліджується, то наслідок закону Ешбі може виглядати так: медіа-інформаційна компетентність людини має бути достатньо високою для декодування медійних текстів (лінійних або нелінійних), спрямованих на когнітивні зміни у свідомості та світосприйнятті. Більше того, розуміння «образу світу» через декодування медіа-реальності передбачає вихід за межі завдань та інструментарію медіа-освіти. Між іншим така парадигмальна стратегія є підтвердженням у цьому контексті теореми Геделя про неповноту: якщо не можна вирішити проблему за допомогою певного аксіоматичного набору, треба вийти на більш високий рівень її осмислення [24].

У даному контексті така постановка проблеми означає пошук відповіді на питання: навіщо взагалі прагнути до конструювання «образу світу»? На наш погляд, цю відповідь не можна звести лише до завдання досягти успіху в особистому житті в умовах ХХІ ст. Видатні вчені не тільки сучасності, але й минулого (Д. Дан, В.І. Вернадський, А.П. Назаретян), переконливо довели, що загальним, що об'єднує еволюцію всього живого, є розвиток мозку та інтелекту. А.П. Назаретян зазначає: «...органічною складовою “прогресивного” розвитку життя слугувала її інтелектуалізація» [12]. Вже

можна стверджувати, що сьогодні відбувається «когнітивна революція» людства, яка, без сумніву, передбачає нові завдання, що ставитимуться перед освітою у процесі формування «техномислячої ноосфери як субстанційного розвитку людського розуму, які мають включати в себе нові технології» [18]. У зв'язку з цим завдання розвитку власного інтелекту людини XXI ст. зумовлено всім ходом людської еволюції, як стверджує чилійський нейробіолог та філософ У. Матурана: «Жити — означає пізнавати» [8].

У зв'язку з цим на початку XXI ст. розроблено і запропоновано до використання, зокрема у галузі освіти, перелік навичок та вмінь, які знадобляться людям для повноцінного інтелектуального життя і реалізації мети біологічної еволюції в нових умовах [11]. Зауважимо, що медіа-інформаційні навички є лише однією із складових цього переліку. На наш погляд, нова парадигма розуміння конструювання «образу світу» полягає у вихованні інтелектуального рівня.

Дослідження феномену інтелекту почалися ще у XIX ст., у середині XX ст. були розроблені загальноприйняті тести IQ (Д. Векслер, Дж. Равен, Г. Айзенк), однак досвід використання виявив їх суттєві недоліки, у зв'язку з чим науковий інтерес щодо інтелекту був перенесений у дискурс психології [2, 21]. За М.О. Холодною, «інтелект — це психічна реальність, структура якої може бути описана у термінах ментального (розумового) досвіду» [21, 136]. У свою чергу, ментальний досвід вона визначає як «систему наявних психічних утворень і ініційованих ними психічних станів, що лежать в основі пізнавального ставлення людини до світу і що зумовлюють конкретні властивості його інтелектуальної діяльності [21, 75]. Таким чином, інтелектуальне виховання полягає у постійному збагаченні власного ментального досвіду, що забезпечує індивіду побудову власного інструментарію декодування медіа-реальності з метою конструювання суб'єктивного, але наближеного до об'єктивності «образу світу».

Розглянемо, згідно з концепцією М.О. Холодної, основні показники інтелектуальної зрілості у контексті індивідуального типу репрезентації (розуміння) медіа-реальності. По-перше, це *широта розумового кругозору*, що, на нашу думку, означає здатність мислити категоріями процесів та явищ, а не фактів та подій. Не може людина усвідомити значимість і місце у «картині світу» того чи

іншого факту (під яким ми розуміємо «абсолютно верифікований фрагмент реальності») або події (яка насправді відбулася, а не спотворена штучно з метою маніпулювання свідомістю), якщо вона не бачить історичний або соціальний процес, в який цей факт або подія занурені. По-друге, *гнучкість і багатоваріантність оцінок того, що відбувається*. Відсутність цього показника прирікає медіа-користувача на спрощену «картину світу», обмежуючись «чорно-білим мисленням». По-третє, *готовність до прийняття незвичайної, суперечливої інформації*, противагу якій складає догматичне мислення. По суті, йдеться про такий показник, як здатність до критичного мислення. У результаті мова йде про формування базових інтелектуальних якостей особистості, до яких М.О. Холодна відносить: компетентність (К), ініціативу (І), творчість (Т), саморегуляцію (С) і унікальність (У) [21, 205].

Щодо *інтелектуальної компетентності (К)*, то М.О. Холодна розглядає її як «особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у певній предметній галузі діяльності» [21, 205]. Таке визначення досить близьке до авторського: «здатність та готовність приймати ефективні та відповідальні рішення в екстремальних ситуаціях професійної діяльності». У дискурсі медіа-освіти та медіа-грамотності О.В. Федоров дає таке визначення компетентності: «...вміння використовувати, критично аналізувати, оцінювати і передавати медіа-тексти в різних видах, формах і жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі» [20].

Розглянемо більш докладно, у контексті медіа-сприйняття, основні ознаки, що, згідно з М.О. Холодною, характеризують той тип організації знань, який вирізняє компетентну людину:

– *різноманітність*. Дійсно, неможливо дати відповідь на питання не тільки *що відбувається*, а й *для чого*, з якою метою та які наслідки, якщо не мати уявлення щодо всіх сторін соціального або політичного процесу;

– *гнучкість*. Йдеться про здатність швидко змінювати своє ставлення до того чи іншого фрагмента факту або події під впливом тих чи інших об'єктивних чинників. Гнучкість мислення забезпечує коригування власно сконструйованого «образу світу»;

– *швидкість* (додамо — *і точність*) *актуалізації в даний момент у потрібній ситуації*. Швидкість актуалізації залежить від

обсягу і систематизованості інформації, яка зберігається в пам'яті, а також від алгоритму, який визначає хід актуалізації. Точність актуалізації проявляється в повноті відновлених фактів і понять, у точності формулювань і визначень;

– *можливість застосування в широкому спектрі ситуацій*. Зокрема, здатність до переносу знання в нову ситуацію. Наприклад, використання філософської думки або будь-якого загальнотеоретичного принципу чи положення стосовно конкретної ситуації;

– *визначеність ключових елементів*. Йдеться про вміння визначати окремі факти, положення, визначення як найважливіші для розуміння даної конкретної ситуації;

– *категоріальний характер*. Це вміння розрізняти типи та форми знань (буденне, наукове, псевдонаукове, особистісне тощо) та свідомо досліджувати різні зв'язки й відношення в процесах чи явищах;

– *володіння декларативними (описовими) та процедурними (алгоритмічними) знаннями*, тобто знаннями не тільки про те «що», але й про те «як»;

– *наявність знання про власні знання* (рефлексія знань).

Другим елементом базових інтелектуальних якостей особистості є **інтелектуальна ініціатива (І)**, яка інтерпретується М.О. Холодною, як за власним бажанням віднаходити нову інформацію, висувати ті чи інші ідеї, освоювати інші сфери діяльності. Знову ж такі, ґрунтуючись на власному досвіді, слід зазначити, що більшість опитуваних (учні коледжу, студенти університету, вчителі) не виявляє такого бажання. У зв'язку з цим постає завдання провести більш широке соціально-психологічне дослідження у цьому напрямі з метою виявлення чинників такого явища. М.О. Холодна вважає, що інтелектуальна ініціатива пов'язана насамперед зі ступенем сформованості такої компоненти метакогнітивного досвіду, як відкрита пізнавальна позиція [21, 206]. На нашу думку, це пов'язано з не усвідомленням важливості виховання почуття власної гідності: або я створюю «образ світу» самостійно, або я користуюсь «готовим», який можливо є нав'язаним з метою маніпулювання. Можливо також і те, що люди інтуїтивно побоюються нового знання, виходячи з біблейського твердження «знання примножують скорботу».

Наступним елементом базових інтелектуальних якостей є **творчість (Т)**. За загальними визначеннями творчість розуміється як

продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Достатньо точно схоплено думку щодо сутності творчості М.О. Бердяєвим: «Творчість є перехід небуття в буття через акт свободи». На наш погляд, в умовах перенасиченості інформаційних процесів, ведення не тільки інформаційних, але й когнітивних воєн, проблема творчості набуває нового розуміння, нового смислу, нових завдань і шляхів їх розв'язання. Справа в тому, що сам процес конструювання «образу світу» передбачає феномен творчості. Образ світу — це не будь-яка стала картина знань, він виникає у достатньо смутному вигляді суб'єктивних уявлень, його фрагменти репрезентуються у різних відділах нейрональної мережі (саме тому така важлива швидка актуалізація наявних знань чи почуттів). Без сумніву, процес формування та переформування цієї картини є творчим. Наприклад, як складається та переформується розумова картина щодо будь-якого геополітичного процесу? Для цього потрібні не тільки широкі знання у сфері географії, економіки, історії, релігії і таке інше, але й врахування інтересів та намірів основних гравців цього процесу. Дуже важливою в інтелектуальній творчості є можливість трансформування образу світу або його фрагментів до вигляду будь-якої комунікативної форми. До речі, виникають великі сумніви, що завдання сформувати відповідну картину є можливим для багатьох людей. Саме тому ворогами на цьому шляху є страх і ригідність (психологічна інерція) думки. Як подолати цих ворогів? Це також ментальна проблема сучасності, яка вирішується на основі інтелектуального виховання.

Далі у структурі інтелекту важливою ознакою є *саморегулювання (С)*, тобто уміння довільно керувати власною інтелектуальною діяльністю, у нашому випадку — цілеспрямовано будувати процес формування і переформування картини світу. М.О. Холодна вважає, що «...у структурі ментального досвіду мають бути сформовані механізми мимовільного та довільного інтелектуального контролю, особливий тип метазнання відносно підстав інтелектуальної діяльності та власних індивідуальних інтелектуальних особливостей...» [21, 208]. Механізми, про які йдеться, належать до метакогнітивних стратегій вирішення проблем, тобто визначення цілей, планування, самоконтроль та самооцінка. Поряд з ними необхідно звернути увагу на виховання

соціальних стратегій (кооперація, співробітництво), які спрямовані на вміння користуватися думками інших людей, насамперед думками експертів у тій чи іншій сфері.

Нарешті, остання ознака у концепції М.О. Холодної визначається як **унікальність (У)**, яка полягає в індивідуально-своєрідних засобах інтелектуального ставлення до змісту того, що відбувається. Дослідник психології творчості В.О. Моляко пише про важливість врахування «...індивідуальних суб'єктивних, особистісних детермінант стратегічного (і, зрозуміло, тактичного, оперативного) мислення суб'єкта, що розв'язує задачу». Він підкреслює, що у творчому процесі бере участь цілий масив, що характеризує знання, вміння, навички, мотиви, суб'єктивні переваги, волю, характер, емоційний сектор, і поряд з цим морально-духовні устремління [9]. Щодо створення фрагментів картини світу унікальність виявляється у ставленні до змісту та спрямованості медіа-текстів і виражається через індивідуальні пізнавальні стилі та вподобання. У більш широкому розумінні ознака унікальності власного інтелекту пов'язана з феноменом *саморозуміння*, у формуванні якого суттєву роль відіграють нерациональні складові людського буття, що включають установки, думки, переконання тощо. Людина, яка визнає, що саморозуміння є однією із головних цілей пізнання світу, безсумнівно, має почуття власної гідності. Розуміючи саму себе, вона може свідомо спостерігати мотиви свого ставлення до медіа та медіа-текстів, враховуючи їх у процесі конструювання власного образу світу. Упевненість у своїй адекватності створює міцні і надійні підстави для активізації власної суспільної діяльності. У зв'язку з цим, на наш погляд, у структурі унікальності певну роль має відігравати почуття відповідальності перед іншими, суспільством та самим собою за побудову власної картини світу та наслідків своєї діяльності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зрозуміло, що питання взаємодії людини з медіа в умовах глобалізації та перенасиченості інформаційних потоків, здебільшого викривлених з метою впливу на самосвідомість людини, передбачає необхідність переосмислення стратегії освіти у напрямі виховання інтелекту не тільки у межах шкільної або вищівської освіти, а й протягом усього життя. На цьому шляху виникає велика кількість проблем, які мають вирішуватися не тільки у педагогічних дискурсах, але й в інших, насамперед філософських та психологічних. Відоме прислів'я «Талановита людина талановита

в усьому» можна переформулювати таким чином: «Інтелектуально вихована людина здатна бути компетентною у всьому». Головна справа полягає у виборі напряму інтелектуальної діяльності. Як стверджував класик: «Не можна досягнути неосяжне!»

ДЖЕРЕЛА

1. Бандура А. Теория социального научения [Электронный ресурс] / А. Бандура // Электронная библиотека RoyalLib.com. — Режим доступа : http://royallib.com/read/bandura_albert/teoriya_sotsialnogo_naucheniya.html#19054(дата звернення 25.07.2016 р.). — Назва з екрана.
2. Веккер Л.М. Психика и реальность: единая теория психических процессов / Л.М. Веккер. — М. : Смысл, 1998. — 685 с.
3. Жигунина Л.В. Медиареальность информационного общества. Нужна ли утопии реанимация? / Л.В. Жигунина // Ученые записки Казанского университета. — 2014. — Т. 156, кн. 1. Гуманитарные науки. — С. 48–57.
4. Коловоротный С.В. Виртуальная реальность: манипулирование временем и пространством / С.В. Коловоротный // Журнал практической психологии и психоанализа. — 2003. — № 1.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс] // Сайт Інституту соціальної та політичної психології АПН України. — Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm(дата звернення 21.06.2016 р.). — Назва з екрана.
6. Кузнецова Е.И. Медиа и медиальное. Социально-философский анализ / Е.И. Кузнецова, А.М. Дорожкин // Вестник Нижегородского ун-та. — 2008. — № 3. — С. 171–186.
7. Маклюен М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / М. Маклюен ; пер. с англ. В. Николаева. — 2-е изд. — М. : Гиперборей ; Кучково поле, 2007. — 464 с.
8. Матурана У.Р. Дерево познания. Биологические корни человеческого понимания / У.Р. Матурана, Ф.Х. Варела. — М. : Прогресс-Традиция, 2001. — 224 с.
9. Моляко В.О. Проблема функционирования творческого восприятия в условиях избыточности информации разной модальности и значимости / О.В. Моляко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. — К. : Фенікс, 2013. — Т. XII. Психологія творчості. — Вип. 16. — С. 7–19.
10. Москович О. Феноменологія сучасної медіа-реальності: експлікація понять / О. Москович // Науковий вісник Східно-Європейського національного університету ім. Лесі Українки. — Луцьк, 2014. — № 18 (295). — С. 68–73. — (Серія «Філософські науки»).

11. Навички XXI століття [Електронний ресурс] // Intel, Шлях до успіху. — Режим доступу : <http://uspih.iteach.com.ua/for-trainers/treasury/21century> (дата звернення 05.07.2016 р.). — Назва з екрана.
12. Назаретян А.П. Цивілізаційні кризи в контексті універсальної історії [Електронний ресурс] / А.П. Назаретян. — Електронна бібліотека Koob. — Режим доступу : http://www.koob.ru/nazaretyan_akop/nazaretyan_civil_kriz (дата звернення 23.07.2016 р.). — Назва з екрана.
13. Нургалеєва Л.В. Когнітивні аспекти досліджень пізнавального досвіду в мережній електронній середі [Електронний ресурс] / Л.В. Нургалеєва // В світі наукових відкриттів. — Режим доступу : <http://ceur-ws.org/Vol-1536/paper19.pdf> (дата звернення 05.07.2016 р.). — Назва з екрана.
14. Письменний І. Закон необхідної різноманітності у публічному управлінні [Електронний ресурс] / І. Письменний // ДРІДУ НАДУ при Президентові України. — Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10rivnu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10rivnu.pdf) (дата звернення 05.06.2016 р.). — Назва з екрана.
15. Полтораков А.Ю. «Когнітивні війни»: парадигмальні трансформації політико-інформаційних протистоянь [Електронний ресурс] / А.Ю. Полтораков. — Режим доступу : <http://www.poltorakov.pp.ua/articles/AShPI/Poltorakov-AShPI-2012.pdf> (дата звернення 05.06.2016 р.). — Назва з екрана.
16. Савчук В.В. Медіафілософія. Приступ до реальності / В.В. Савчук. — СПб. : Изд-во РХГА, 2013. — 350 с.
17. Соснін Э.А. Из небытия в бытие: творчество как целенаправленная деятельность [Електронний ресурс] / Э.А. Соснін, Б.Н. Пойзнер // Електронна бібліотека Koob. — Режим доступу : http://www.koob.pro/sosnin_e/ (дата звернення 16.07.2016 р.). — Назва з екрана.
18. Смирнов Г.С. Цефалізація ноосфери: еволюція розумного речечства на рубежі тисячоліть [Електронний ресурс] / Г.С. Смирнов // Вестник ИГУ. — Режим доступу : <http://glonoos.com/wp-content/uploads/> (дата звернення 26.07.2016 р.). — Назва з екрана.
19. Сундієв І.Ю. «Когнітивні технології: темна сторона прогреса» [Електронний ресурс] / І.Ю. Сундієв // Сайт С.П. Курдюмова. — Режим доступу : <http://spkurdyumov.ru/networks/kognitivnye-tekhnologii-temnaya-storona-progressa/> (дата звернення 20.06.2016 р.). — Назва з екрана.
20. Федоров А.В. Медіакомпетентність особистості: від термінології до показателів [Електронний ресурс] / А.В. Федоров // Портал ПСИ-фактор. — Режим доступу : <http://psyfactor.org/lib/fedorov14.htm> (дата звернення 20.06.2016 р.). — Назва з екрана.
21. Холодная М.А. Психология интеллекта: Парадоксы исследования / М.А. Холодная. — 2-е изд., перераб. и доп. — СПб. : Питер, 2002. — 272 с.
22. Шарапов О.Д. Економічна кібернетика : навч. посіб. / О.Д. Шарапов, В.Д. Дербенцев, Д.Є. Семьонов. — К. : КНЕУ, 2004. — 231 с.

23. Шеметова Т.Н. Клиповое интернет-сознание как тип пралогичного мышления [Электронный ресурс] / Т.Н. Шеметова // Научная электронная библиотека «Киберленинка». — Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/klipovoe-internet-soznanie-kak-tip-pralogichnogo-myshleniya/>
24. Успенский В.А. Теорема Геделя о неполноте [Электронный ресурс] / В.А. Успенский // Цифровая библиотека по философии. — Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000856/>

INTELLIGENCE AND MEDIA-INFORMATION COMPETENCE

Serhii Ivanov,

*PhD, Associate Professor
Assistant Professor Department of Computer Science
and Information Technology in Education
Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Education
Zaporizhzhya, Ukraine
zoippoivanov@gmail.com*

Larysa Ivanova,

*PhD, Associate Professor
Psychology, Pedagogy
and Educational Activities Department
Zaporizhzhya National University,
Zaporizhzhya, Ukraine
lariv19@rambler.ru*

The article presents speculations about attitudes of the media in contemporary globalizing world, which is characterized with extraordinary dynamics of information processes the content of which is increasingly focused on the manipulation of consciousness. Analysis of philosophical and scientific literature has shown the importance of a deeper relationship to the task of forming the “image of the world through decoding” mediareality. Attention is drawn to the insufficiency of the only traditional media-educational technology to accomplish this task. It is proposed another approach,

which is based on upbringing intelligence structure and its five elements: competence, intellectual activity, creativity, self-regulation and uniqueness. It is highlighted the importance of social, psychological and educational research of the development of intelligence concerning the ability of the formation of the "world picture" through the decoding of mediareality.

Key words: *media, information, competence, intelligence, intellectual activity, mental experience, metacognitive strategy.*

REFERENCES

1. Bandura, A. Social Learning Theory. *Electronic library Royal Lib.com* (in Russian).
http://royallib.com/read/bandura_albert/teoriya_sotsialnogo_naucheniya.html#19054
2. Vekker, L. M. (1998). Mind and Reality: Unified Theory of Mental Processes. M., Smysl, 685 (in Russian).
3. Zhigunina, L. V. (2014). Mediareality of Information Society. Does Utopia Need Reanimation? *Humanities Sciences*, 156 (1), 48–57 (in Russian).
4. Kolovorotnyi, S. V. (2003). Virtual Reality: Manipulation of Time and Space. *Practical Psychology and Psychoanalysis Journal*, 1 (in Russian).
5. The Concept of Introduction of Media Education in Ukraine. The site of the Institute of Social and Political Psychology of APS of Ukraine (in Russian).
http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
6. Kuznetsova, Ye. I. (2008). Media i Medial. Socio-Philosophical Analysis. *Vestnik Nizhegorodskogo Universiteta*, 3, 171–186 (in Russian).
7. McLuhan, M. (2007). *Understanding Media: the Extensions of Man*. M., Giperboreia; Kuchkovo Pole, 464 p. (in Russian).
8. Maturana, U. R. (2001). *Tree of Knowledge: the Biological Roots of Human Understanding*. M., Progress-Traditsiia, 224 p. (in Russian).
9. Moliako, V. O. (2013). The Problem of the Functioning of Creative Perception of Information in Terms of Redundancy and Significance of Different Modalities. *Actual Problems of Psychology*, 16, collection of scientific papers, Kostiuk Institute of Psychology, NAPS of Ukraine, 7–19 (in Russian).
10. Moskovich O. (2014). Phenomenology of Contemporary Mediareality: Explication of Concepts. *Lutsk, Lesya Ukrainka Eastern European National University, Naukovyi Visnyk*, 18 (295), 68–73 (in Ukrainian).

11. 21st Century Skills. Intel, the Road to Success (in Ukrainian).
<http://uspih.iteach.com.ua/for-trainers/treasury/21century>
12. Nazaretyan, A. P. Civilization Crises in the Context of Universal History (in Russian).
http://www.koob.ru/nazaretyan_akop/nazaretyan_civil_kriz
13. Nurgaleeva, L. V. Cognitive Aspects of Cognitive Research Experience in the Power Electronic Environment Network (in Russian).
<http://ceur-ws.org/Vol-1536/paper19.pdf>
14. Pysmennyi, I. The law Required Diversity in Public Administration (in Ukrainian).
[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10pivrupu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10pivrupu.pdf)
15. Poltorakov, A. Yu. "Cognitive Wars": Paradigmatic Transformation of Policy-Information Confrontations (in Russian).
<http://www.poltorakov.pp.ua/articles/AShPI/Poltorakov-AShPI-2012.pdf>
16. Savchuk, V. V. (2013). Mediaphilosophy. Attack of Reality. SPb., Publishing house RKhGA, 350 (in Russian).
17. Sosnin, Ye. A. From the Non-Being into Being: Creativity as a Purposeful Activity (in Russian).
http://www.koob.pro/sosnin_e/
18. Smirnov, G. S. Cephalization of Noosphere: Evolution of Intelligent Substance of the Millennium (in Russian).
<http://glonoos.com/wp-content/uploads/>
19. Sundiev, I. Yu. Cognitive Technologies: the Dark Side of Progress (in Russian).
<http://spkurdyumov.ru/networks/kognitivnye-texnologii-temnaya-storona-progressa/>
20. Fedorov, A. V. Media Competence of the Individual, from Terminology to Indicators (in Russian).
<http://psyfactor.org/lib/fedorov14.htm>
21. Holodnaya, M. A. (2002). Intelligence Psychology: Research of Paradoxes. SPb., Piter, 272 (in Russian).
22. Sharapov, O. D. (2004). Economic Cybernetics. K., KNEU, 231 p. (in Russian).
23. Shemetova, T. N. Clip Internet-Consciousness Type as Pralological Thinking. Scientific Electronic Library "Kiberleninka" (in Russian).
<http://cyberleninka.ru/article/n/klipovoe-internet-soznanie-kak-tip-pralogichnogo-myshleniya/>
24. Uspenskij V. A. Gödel's Incompleteness Theorem. The Digital Library of Philosophy (in Russian).
<http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z00000856/>